

Țara Noastră

Ca în Rusia de ieri...

Dulce țară...

Ați cetit, de sigur, zilele trecute în toate ziarele cuvântul d-lui Poincaré, reprodus ca o curiozitate asupra căreia nu s'a stăruit și care nu s'a transformat un moment măcar în subiect de specială analiză a presei românești. Fostul președinte al Republicei, urmărind dintr'o perspectivă mondială svârcolirile bolșevice, preocupat de interesele Franței care pot fi atinse de o expansiune comunistă, plin de îngrijorare atrăgea atenția că între Prut și Nistru școala lui Lenin a ridicat capul. În Basarabia, zicea distinsul om de stat, e o criză care se anunță și trebuie să strângă rândurile noastre aici la Paris, fiindcă steagul roșu începe să fluture spre Europa centrală. Mult încercatul conducător al destinelor Franței ținea acest limbaj ca un bun european și ca un bun francez, împins de amândouă aceste calități să observe cu multă luare aminte tribulațiile dela Moscova.

Ei bine, când aceste cuvinte grele se rosteau la Paris ca un avertisment dat Continentului, s'a putut remarca la noi, cei puși direct în cauză, o nevroză deosebită, un accent cât de răzleț din lovitura care ne amenință? În capitala României, acolo unde ar trebui să fie instalat seismograful patriotismului nostru, s'a dat vre-un semnal de alarmă? Se simte aici că sguduirea care se prepară în lagărul lui Stalin e îndreptată împotriva noastră? E o agitație la București, ceva din fiorul care mișcă sufletul ori-cărui popor conștient în zile când simte că se poate să plătească cu sânge și cu carne o nouă apărare a ideii lui de stat? Există o rețelegere a concepției naționale, ceva din mândria rănită a unui neam care stă de veghe și reacționează în fața primejdiei?

Eu nu văd nimic deosebit.

Gazetele pentru cari nervul actualității e singura rațiune de a fi, nu trădează o particulară sensibilitate în chestiune. Pe ici, pe colo, câte un articol mai viu despre demonstrațiile comuniste, dar nimic

din îndârjirea cu care se răspunde în alte părți la cele mai discrete afirmări de dușmănie împotriva țării. Mai mult, singurele campanii metodice care se duc în presă vizează pe așa ziii „alarmiști. Ca prin minune, redacțiile din care de zeci de ani se trage clopotul cel mare al „știrilor senzaționale“, au devenit peste noapte elemente grave și ponderate, cununate cu liniștea cetățenească. Monitoare ale păcii, admirabilele ziare „independente“ nu numai că stropesc cu adjective batjocoritoare pe îndrăznețul care a spus două cuvinte despre comunismul dela Tighina, dar cer deadreptul măsuri de poliție care să amuțească definitiv aceste obrăznicii patriatarde. Bieții basarabeni se mișcă, e adevărat, dar fără mult răsuneț, fiindcă nimeni nu se prea sinchisește de tulburarea lor. Au fost delegații la Regență, la șefii de partid, la gazete. De pretutindeni s'au ales însă cu vorbe în doi peri și cu aceea privire întrebătoare a nelămuririi pline de îndoială. Cu toate documentele ce-au fost servite, nu s'a înghebat aici o brumă de sentiment colectiv care să preconizeze salvarea. Basarabia, asupra căreia bolșevismul și-a aruncat ochii de fiară flă-mândă, n'a izbutit încă să scormonească la noi fibrele adânci ale unității ultragiate.

Ce face în această toropeală guvernul?

Dacă ați pus mâna pe un ziar, ați văzut preocupările lui! Săptămânile din urmă s'au consumat în încelestări violente de interior, care aveau să fixeze „raportul de forțe“ între cele două fracțiuni predestinate urii înverșunate. Ați văzut problemele formidabil de importante, care angajau conducerea regimului actual și pasionau până la exaltare spiritul public. Câteva din cele mai palpitate, ca să vă pătrundeți de necesitatea lor! Cea mai de căpetenic era, dacă se face remaniere sau complectare de guvern? Vine domnul Vaida, sau rămâne să dea interviewuri la Cluj? Domnul Mihai Popovici, intră sau nu intră? Domnul Iunian pleacă pe legea onoarei sau l-a dat gata propunerea domnului Vică? Unde se plasează luptătorul Mirto și cum va fi satisfăcut șampionul Ioanițescu Dumitru? Cine iese biruitor din tragerea asta pe sfoară? Va încăleca oare jesuitismul dlui Maniu sau șireflicul moral al țăranului dela Topoloveni? Cum vedeți, tot chestiuni capitale de-o necontestată înălțime morală și de-o arzătoare oportunitate politică! Ce putea căuta într'un asemenea ansamblu superior biata Basarabie cu tragedia ei sumbră? Unde mai puneți că tocmai acum se desfășură și alegerile comunale, alt prilej de-a se face educația mulțimii de ambe sexe chemate la urnă? Cetiți duelul de pe păreții Capitalei, ofensiva reciprocă de cerneală care reamintește diapazonul dela Obor cu toate nuanțele lui! Cine să se mai oprească în vârtejul acestor sguiduitoare torturări de conștiință la spionii de peste Nistru, la organizațiile lor celulare, la depozitele de arme și uniforme roșii peste Prut?...

A, nu, să avem iertare pentru o tentativă nepotrivită de eclipsă a memoriei!

A vorbit deunăzi la Dacia, omul în jachetă, Iuliu Maniu, șef de sufă și șef de guvern din mila voturilor și a Regenței Inalte. Un

nou „expozeu“ ca atâtea altele s'a scurs în fața auditoriului obișnuit cu vechea materie siropoasă în care s'au năclăit totdeauna vorbăriile leșinate dela Blaj! De astădată în limbajul cunoscut de mironosiță chioară au intervenit substantive burzuluite, prin care șeful vrea, chipurile, să fie cât se poate de energic... În Basarabia e liniște, a spus categoric strădania guturală a fericitului holtei tomnatic. Cu aceeași exasperantă banalitate pe care elocința subșefilor de birou o refuză demulf, dsa a etalat petece de haine vechi ieșite la soare, dosite încă pe ici pe colo în atelierul cârpacilor politici. Marele orator a vorbit de: „România stâncă“, — „Basarabia dragă“, — „visători rătăciți“, — „teren propice“ etc... Cu un cuvânt, toate merg strună în „scumpa noastră țară“ care, firește, așteaptă cu înduioșare voturile pentru lista guvernului în alegerile comunale. Cei ce se agită pe veștile de-acolo sunt negreșit ordinari „calomniatori“, în frunte cu onorabilul Poincaré, om fără treabă, care făcea mult mai bine să tacă din gură decât să „alarmeze“ lumea cu pandaliile lui...

Dulce țară, nu-i așa?

Cine a răsfoit memoriile lui Maurice Paléologue, în care cu precizie și claritate latină se descriu pe sute de pagini neputințele imperiului rus din pragul revoluției, fără să vrea face legătura cu valul de imbecilitate care azi pare a fi dat năvală aici la Dunăre. Și acolo a fost aceeași societate pasivă, jos același cutremur surd desmințit de comunicate oficiale. Sus de tot adormire slăbănoagă ca la noi, burghezia neutralizată de frecări indesline, politica orbeață fără ținte lămurite, trădători ridicaiți la conducerea statului și în ajunul prăvălirii definitive Kerensky cu „expozeurile“ lui risipite pe toate cărările...

Nu vi se pare că asemănarea devine din ceas în ceas tot mai sugestivă?

Di Iuliu Maniu, dacă n'ar fi fost locotenent în armata austriacă atunci când s'a prăbușit moștenirea lui Petru cel Mare, ar fi învățat, poate, ceva din cataclismul pe care-l parodiază necontenit... Așa însă merge înainte legat la ochi și la urechi, cu mâna întinsă după voturi, tot mai aproape de prăpastie...

Ce va fi se va vedea, semnele însă nu se arată bune nici pentru noi toți, nici pentru jacheta care riscă să fie scuturată de praf în viforul de mâine...

OCTAVIAN GOGA

Așteptare

— Aceleiași —

Mi-ai inima o rană și mă doare
De când ai zămislit iubirea 'n ea;
O, vin' să 'nrourazi asupra mea
Privirea ta de salcie plângătoare!...

Și ochi-mi nescacăi de lacrimi, râu,
Cu părul tău cel des să mi-ai usuci...
Beșugul sânului să ți-l aduci
Aromitor ca lanul copt de grâu.

Iniederat de trup, ca de-un arbust,
Prin fagurul de buze aurii
Tot sufletul din tine, cald, să-1 gust...
Aștept... Aștept... Și știu că n'ai să vii!...

Toamnă

Toamnă... Noapte... Liniște destulă...
Ostează parcă 'n umbră cineva.
In mine simt cum plânge inima
De dragoste fără noroc sătulă.

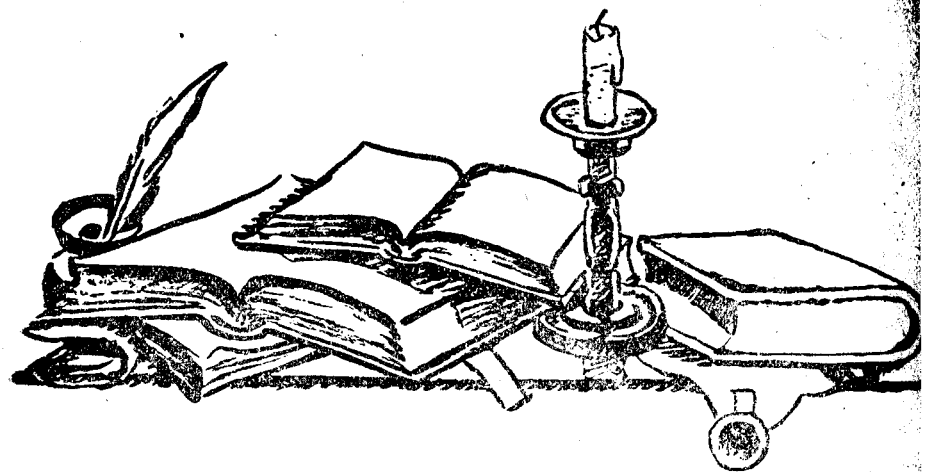
Aud un greer scârțâind aproape
Infrigurat și trist, ca o dudue;
Pe răsăritu=aprins ca o cățue
Destramă luna semne din pleoape.

Pe ceru 'mpodobit cu flori de mac
Colind cu ochii 'ncet, ca pe-un atlas,
Și par, în întuneric, un copac
Pe care nici o frunză n'a rămas.

Soreca

D. IOV

Seceta intelectuală

Nu mai e nevoie să dovedim că valorile spirituale, care sunt izvorul vieții superioare omenești, sunt tot mai puțin cultivate după război. Viața societăților, în mare măsură, nu mai este condusă de aceste valori, câștigate cu trudă într'o îndelungată elaborare a spiritului, ci este dată pe mâna instinctului, cu apetiturile sale ancestrale, imblânzite puțin, înfrumusețate doar de vicleniile lui, de „pehlivăniile” subțtile care se înfățișază. Aceste viclenii, pe care le găsim adeseori și la animale în valorificarea poruncilor instinctuale, unora le par „inteligentă”, scăpărări de spirit, valori sufletești, sau mai știu eu ce calitate superioară.

De câteori nu ni-e dat să auzim: „Ți-ai fi închipuit ca Cutare să fie atât de inteligent? Ai văzut cum a adus-o? (din condei sau din cuvânt) Ai văzut ce rezultat? Ce carieră strălucită?”

L'ai cunoscut mai dinainte pe acela despre care vorbește prietenul tău, l'ai cunoscut și cel ce se miră acum, și nu știe să-și explice cum un om mărgenit mai înainte a ajuns de-odată scriitor de inteligență. Cel ce se miră, ca și majoritatea societății, vede numai rezultatul final. Nu examinează mijloacele succesului. Dacă le-ar cerceta ar ajunge la o singură concluzie: nu valori spirituale mai puternice s'au manifestat, ci vicleniile instinctului, pehlivăniile cari iau locul adevăratelor valori de muncă și creație, în toate societățile începătoare.

Între valorile spirituale judecate tot mai des și tot mai stăruitor la exil sunt, în primul rând, valorile intelectuale. Crește zi de zi

numărul dușmanilor oricărei ideologii superioare. Cercul preocupărilor intelectuale se strâmtează mereu. Ni se pare că suntem oameni cu o cultură generală dacă mergem de două ori pe săptămână la cinematograful, și dacă ascultăm cinci conferințe într'un an, plus lectura zilnică a gazetelor politice, sau mai exact a știrilor politice.

Nu mai simțim nevoia citirii unei cărți, grele de gând, grele de adevăr. Nu mai luăm contact cu sistemele filosofice, vechi sau noi. Nu ne mai interesează nouile descoperiri în știință. Nu se mai încing discuții calde, pasionate, pentru diferite ideologii. Nu mai discutăm, decât de paradă, artă și literatură. Nu se mai dușmănesc oamenii pentru idei și convingeri cari privesc viața intelectuală.

Suntem tot mai mult dușmanii sau indiferenții ideilor și ai ideologiilor. Sunt lucruri așa de învechite pentru noi, oamenii viclenilor instinctului, încât aflând, întâlnindu-ne cu un intelectual de rasă, ne pare un întârziat, o figură antideluviană sau un descreerat, și îl fratăm în consecință cu mânuși... ca pentru orangutan.

Nu mai putem înțelege și aprecia pe omul ideilor sale, chiar când aceste idei sunt generale, omenești, și omul și le-a apropiat, și le-a trecut în sânge printr'o îndelungată elaborare intelectuală. Cu atât mai puțin îl vom înțelege când întâlnim pe omul ideilor originale, al unui sistem de gândire propriu, chiar când acest sistem îl va ajuta să trăiască o viață superioară, folositoare și pilduitoare pentru societate.

Ideile, sistemele de gândire, plămuirea intelectuală, nu mai au nici un preț pentru omul vicleniilor și pehlivăniilor instinctului.

După ei senzația nu mai trebuie rumegată, nu se mai cere spiritualizată. Impresia pe retină, pe timpană sau pe tact, e de ajuns pentru un om cult, un om superior. Cinematograful suplinește biblioteca. Înălțuirea de scene optice și de senzații pure suplinește raționamentul aprofundat. Lumea spirituală nu este decât senzație. Și atunci, desigur că instinctul este suficient. Poate îl vom înfrumuseța puțin cu sclipitoare viclenii, trimise de posibilitățile lui de adaptare reușită, pentru atingerea țintei.

* * *

De sigur, ne aflăm în fața unei primejdioase degradări a ființei noastre superioare. Pentru că ne obicinuim să trăim spiritual numai la suprafață, nu în adâncime. Spiritul, în chipul acesta, ne scapă, și pierdem contactul cel adevărat cu el. Pierzând contactul, pierdem și îndemnurile, necesitățile de ordin adevărat spiritual, și ne coborâm tot mai adânc în viața pur instinctuală.

Se crede în deoște, și mai ales în ziua de azi, și mai ales de către aceia cari reușesc în viață prin pehlivăniile instinctului, că lumea ideilor nu e atât de necesară cum s'a crezut odinioară; că prea multă știință de carte, prea multe cunoștințe adunate de un singur intelect, și ordonarea acestora în sisteme de gândire, constituie un balast în viață și pentru cel ce le-a adunat, și pentru semenul cu

care vine în contact. Triumfătorul prin vicleniile instinctului nu apreciază pe „omul cu cap“, îl disprețuește în sinea sa și îl consideră de non-valoare. Nu-i încredințează nimic din tainele sau lucrările zeilor. Îl consideră ca un imbecil, care umblă cu capul în nori, când pentru a umbla unde trebuie, adică pe pământ, trebuie să ai picioare nu cap.

Dacă posesorul valorilor intelectuale, câștigate cu multă trudă, își spune și el părerea întemeiată pe puternice argumente și practică spirituală, omul instinctului se face că pricepe, dar cât ce rămâne singur, nu mai știe nimic din ce a auzit și îi pare bine că a uitat.

Pentru că în reușita imediată în viață nu se lucrează cu valori spirituale, ci cu poruncile și imbulzelile instinctului. Societatea se dezvoltă în această direcțiune, și sancțiunile ei sunt inapelabile.

Dar gândindu-ne puțin, cine nu vede că din această exilare sistematică a lumii ideilor, a ideologilor, deci a credințelor și a idealurilor superioare de viață, naște întreaga stârpiciune a zilelor de azi și înăsprirea relațiilor dintre oameni până la așa de curenta însălbătăcire a moravurilor?

Pentru ce sunt azi mai flămânde apetiturile, mai mari patimile, mai aprinse urile și răzbunările, mai multe și mai veninoase certele, mai îngenunchiate cinstea și dreptatea, mai fără femei prietenii, — pentru ce azi nu mai mult decât în trecutul apropiat: *homo homini lupus*? Pentru că azi trăește o societate condusă de poruncile instinctului nu de valorile spirituale. Pentru că disprețuind ideea cu valorile lumii ideologice, — o parte a lumii spirituale — ne-am coborât de bună voe din viața superior omenească pe care o creiază spiritul, la viața instinctuală cu îndemnurile și poruncile ei. Dela ideie la senzație, dela raționamentul logic la ceea ce aduce noroc și câștig, delă inteligență la viclenia animalică.

Fugind de ideie, de cunoștințe, de carte, de bibliotecă, de meditare și aprofundarea adevărului, noi am fugit, fără să ne dăm seama, de noi înșine, cu tot ce avem mai superior, mai uman. Exilând preocupările pur intelectuale, ni s'a părut că scăpăm de un balast pe când în realitate noi am exilat spiritul nostru, izvorul vieții superioare.

Nu mai învățăm, nu mai aprofundăm, nu ne mai tulbură problemele de gândire, nu ne mai pasă de sisteme filosofice, de curente etice, estetice, literare, culturale, și ne pare că am scăpat de o zădărnica risipă de timp. Am deșertat capul și inima noastră de ele, și nu ne dăm seama că purcedând așa, distrugând sau anchilozând viața superioară, a trebuit să cădem în robia celei inferioare a instinctului.

Multora va părea ciudat, dar noi afirmăm cu toată convingerea: *Nu va fi posibilă o îndulcire, o potolire a patimilor de tot felul ce și serbează azi ospățul, decât printr-o revenire la ideie, și la tot ce ne poate da o ideologie. Pentruca apetiturile instinctului să fie stăpânite, pentruca vehemența oarbă a luptelor politice să se potolească, pentruca dușmăniile și urile să fie îndulcite, nu există altă posibilitate decât*

evadarea din viața instinctuală în viața intelectuală. Din robia celei dintâi nu vom putea scăpa decât prin lumina și căldura, *prin trăirea celei de a doua.*

Deci: când revistele și cărțile noastre literare și științifice se vor cefi în zeci de mii de exemplare, când în bibliotecile noastre nu vor mai încape cetitorii, când discuțiile superior intelectuale, — etice, filozofice, culturale științifice, — se vor aprinde însfârșit în societatea noastră și vor lua locul singurelor discuții de azi: celor politice, — ne vom trezi și cu *patimile sociale* potolite, și cu valurile spirituale respectate, și cu realizări cari vor rămânea în toate ramurile activității naționale.

Dați gânduri și adevăr, dați valori spirituale societății de azi! Ridicați-o din viața instinctuală în cea intelectuală, prin mijlocul singur posibil: prin cultură temeinică.

Și când întâlniți un intelectual de rasă, nu vă uitați la el ca vițelul la poarta cea nouă: El este elementul de umanizare al societății. Fără el și fără cultură, viitorul țării îl mânâncă gălăgioșii vicleniilor și pehlivăniilor instinctului.

I. AGĂRBICEANU

Biharia noastră

— Aspecte culturale dela granița de vest —

Unul din marile județe ale țării. Situat la granița apuseană, pe o întindere de peste șapte mii de km. pătrați, are o configurație — cea mai însemnată — muntoasă, cu aspre reliefuli stâncoase și ramificații de dealuri păduroase. Iar o altă parte, șes, întins ca marea, cu pământ din cel mai fertil, cu sate și gospodării din cele mai înstărite. După ce, la delimitarea granițelor etnice și geografice din 1919, trei plăși au trecut la Ungaria cea nouă, Biharia noastră a rămas cu 12 plăși și cu o populație de 508 mii locuitori, din care 295 mii români, vreo 140 mii maghiari, restul evrei și alte neamuri de pripas, alcătuind un bloc de 436 de comune și 3 orașe: *Oradea, Beiușul și Salonta.*

Ca noțiune istorică și geografică, Bihorul este de dată veche. În vremea imperiului roman a fost principat stăpânit de familia principilor Mariani și cuprindea întreg teritoriul dintre Someș, Tisa și Mureș. Prin veacul al 10-lea unghurii năvălitori găsesc aici pe ducele Mariu Menu-Moruth, care și avea reședința în cetatea Byhor (Bychar), dela care și-a luat numele întreg ținutul și ale cărei ruine se găsesc și astăzi pe hotarul satului Bihor, din apropierea Oradiei. În cetatea aceasta s'a încheiat alianța românilor din Bihor cu noii vecini, și Hanzar, fata lui Menu-Moruth, s'a logodit cu Zoltán, feciorul lui Árpád, pentru a-și asigura o viață mai pașnică, decât pe vremea hunilor, cărora deasemenea a trebuit să le țină piept vovodul român.

Cu aceasta începe rolul important, pe care l-a avut Biharia în istorie. De aici pornește mai târziu revoluția lui Vatha. În timpul năvălirilor tătare este ocupată și devastată. La anul 1570 este alipită Ardealului, căruia aparține până la anul 1660, când ajunge sub stăpânirea turcilor, cari ocupă Oradia și o dețin până la anul 1692. Atunci, eliberată, trece sub sceptrul regelui Ungariei, la care rămâne tot timpul până la anul 1919, când oștirea cuceritoare a regelui Ferdinand și tratatele de pace o redau patrimoniului strămoșesc al Daciei Traiane, anexându-o pentru vecie la Țara Românească.

* * *

Cu o populație de peste o jumătate de milion și cu o întindere de mărimea Bucovinei, ținutul Bihariei este mai mult de cât un județ: este un colț de țară. Voivodatul lui Menu-Moruth, după ce prin bună învoială a căzut în mâinile urmașilor lui Árpád, s'a transformat pentru 1000 de ani în „Biharország“. Această schimbare era însă numai de fațadă. Pentru noi, populația băștinașă, el a rămas însă tot pământul strămoșesc al „Crișanei“, împrejmuit la răsărit și la miazăzi de majestuoasa centură a munților Bihariei, de sub stâncile cărora țâșnesc izvoarele celor trei ape ale Crișurilor. Despărțiți prin Munții Apuseeni de românii din Ardeal, bihoreni, așezați la început sub streșina codrilor, prin văgăunile munților și prin ponoarele văilor păduroase, pe măsură ce se sporeau cu satele și se mai limpezeau vremurile, încep să coboare pas de pas către șesul Oradei, — „spre câmpie“ cum zice poporul, — amestecându-se tot mai mult cu așezările ungurești, până departe către apa Tisei. Partea muntoasă a județului și-a păstrat și astăzi fizionomia veche și curat românească. Limba, portul și obiceiurile și-au menținut nealterată nota caracteristică și culoarea locală; câtă vreme la șes, sub influența elementului unguresc, culoarea aceasta etnică, și mai ales portul, este în câtva alterat, iar limba împestrătată.

Dacă izolarea în munți și sărăcia pământului i-a oțelit contra tuturor vrăjmașiiilor și năvălirilor din afară, românii din Bihor au reușit nu numai să-și păstreze limba și legea, cu toate comorile sufletului, dar ei sunt adevărații cuceritori ai Crișanei.

Conștiința, că stăpânesc aceste plaiuri din vremurile străvechi — un fapt istoric de altcum adevărit de toate cercetările privitoare la limba, portul și clădirile caselor țărănești din Bihor, cercetări făcute de învățații streini: Schmidt, Jung, Wenzel și Fejér, — conștiința, că ei sunt de drept stăpâni ai acestui pământ, le-a împrumutat o tenacitate și o energie, care i-a înzestrat cu o necontestată forță de expansiune. Datorită acesteia s'au revărsat, în cursul vremii, până în largul pustei ungurești, alcătuind — împreună cu frații lor din părțile Aradului și ale Sătmarului — cordonul de către apus al neamului românesc.

În mijlocul satelor resfirate pe sub poalele munților ei au fost în stare să întemeieze chiar un pașnic târgușor de munte: *Béiușul*, care prin poziția lui topografică devine nu numai punctul de gravitație și de întâlnire al țăranilor din Bihor cu cei de dincolo de munți, din valea Hălmagiului și cu moșii de pe valea Arieșului până la Câmpeni, ci, prin însăși situația lui, el primește și un rost mai înalt, devenind oraș de școli și focar de cultură românească.

În condiții de viață și de dezvoltare cu totul speciale, cultura românească aici la frontieră a primit în mod firesc o fizionomie particulară, diferită în multe nuanțe de a românismului din inima Ardealului.

Manifestările culturii sunt rezultanta unor factori și împrejurări

deosebite după regiuni. Dintre aceste regiuni, cele mai interesante și mai caracteristice, prin aspectul și condițiunile lor de viață specifică, sunt tocmai cele dela marginea țării, ele fiind cele mai expuse influențelor streine. Orașele dela frontiera apuseană: Timișoara, Aradul, Oradea-Mare, Satumare, Sighetul și altele mai mici, așezate pe o fâșie de pământ de vre 80 de kilometri lățime, înainte de unire erau orice poștiji, numai focare de cultură românească nu erau și nu puteau să fie. Ale noastre erau doar satele, cu umilele lor școale populare. Chiar și astăzi, când stăpânirea românească a început să le schimbe nițel fizionomia, orașele sunt totuși expuse influenței celor două curente culturale potrivnice. Cea mai puternică din aceste două influențe este, din păcate, tot cea ungiurească. Și iată pentru ce:

1. Pentru că ea are de partea ei tradiția stăpânirii.
2. Are la bază majoritatea populației cu puternice așezământe de cultură.
3. Pentru că aici suntem foarte departe de București și foarte aproape de Budapesta. Iată pentru ce în orașele noastre de graniță nu se poate vorbi de moștenirea unor tradiții puternice de cultură românească, și nici de existența unei largi pături generatoare de intelectualitate. Pe sufletul populației românești din acest colț de țară vremurile au așezat în mod fatal poșghița unei culturi de împrumut. Rezultatul acestui proces de imixtiune și de asimilare a fost acea diformare a mentalității, acea schimonosire limbei și a fizionomiei sufletești, pe care o întâlnim la tot pasul în contactul cu populația băștinașă. De aci constatarea, care răsună la toate colțurile de stradă, că „n'avem cultură românească la graniță”. De cultura care este și de cea care nu este și ar trebui să fie, se vorbește foarte mult, în special dela unire încoace.

* * *

Ar fi greșit totuși dacă s'ar crede, că sub aspectul culturai naționale acest colț de țară este complet arid sau complet înstrăinat. Sunt și pe aici urme și încă urme foarte vechi de cultură românească. Ele sunt însă parte dispărute, parte risipite prin colbul stranelor și al podurilor de biserici, unde le-a aruncat vitregia vremurilor. Nu este Crișana atât de săracă în semne și în urme de cultură cum s'ar crede. Și mai demult n'a fost atât de copleșită de cultura streină cum s'ar părea, judecând după influențele mai recente. În satele noastre dela munte se găsesc o mulțime de cărți, documente și manuscrise bisericești. Slovele lor bătrâne, scrise de mâinile vechilor preoți și „dieci” (fârcovnici) sunt mărturii, care grăesc. Ele ne spun, că sufletul românesc dela marginea etnică a neamului a fost doritor și el de carte și de cultură. Ne dovedesc pe urmă, că elementul românesc din acest ținut și-a avut în trecut organizațiile sale naționale cu caracter bisericesc și politic, așa numitele „scaune de judecată”. Și-a avut chiar o specifică formă de cultură, cultura sa proprie. O probă, că forma aceasta de veche cultură își avea nota ei specifică națională este nomenclatura satelor care, după constatarea dlui N. Iorga, în marea ei majoritate este de origine romanică, iar nu slavă. Povestea trecu-

tului este pe cât se poate de interesantă și plină de învățăminte. Tinutul Crișurilor are sub aspectul sufletesc un trecut foarte sbuciumat. Sub raportul bisericesc, școlar și politic, el a fost în veacurile trecute teatrul unor lupte din cele mai înverșunate. Nicăiri în Ardeal n'au fost mai dârze, ca aici, încăierările pentru păstrarea credinții religioase. Nicăiri poate nu s'au depus opintiri mai disperate pentru apărarea celor câteva „școli naționale“ din satele românești. Arhiva județelor — ca să nu mai amintim altele — este plină de jalbele și „inștânțiile“ țăranilor bihoreni, cari în frunte cu preoții și primării lor băteau drumurile „varmeghieci“, deschideau ușile locotenenței domnești, străbăteau uneori până la treptele tronului împărătesc, când era vorba de o biserică ori o „școluță pentru prunci“. În județul Bihor au existat un fel de „școale sătești“ încă în suta a XVII-a, iar în jumătatea primă a veacului al XVIII-lea existau școale rurale în toată regula, de pildă la Răbăgani, Pomăzău, Stracăș și Sâmbășag, etc. despre cari ni s'au păstrat documente. Avem deci tot dreptul să presupunem, că astfel de școli au existat și în alte sate cu mult mai bogate și mai puternice, decât cele amintite. Firul acestor cercetări ar putea fi împletit până în pragul zilelor noastre. Aceasta ar fi însă o digresiune, pe care cadrele acestui articol nu ne-o îngăduie. Rămâne fixat însă adevărul istoric, că chiar în vremurile cele mai grele ne-am avut vetrele noastre de lumină, adeseori începuturi serioase de organizație culturală. La Arad exista vechea școală normală românească, întemeiată la anul 1812 și seminarul de teologie, deschis la anul 1822, în care se pregăteau preoții și dascălii Bihariei, a cărei episcopie ortodoxă fusese îngropată la anul 1695. Adevăratul focar de limbă și cultură românească pentru Bihor a fost, cum spuneam mai înainte, Beiușul cu liceul românesc, întemeiat la anul 1828 de episcopul Samuil Vulcan. La anul 1837 la cele patru clase inferioare s'au adăugat încă patru clase superioare. Acest liceu ne-a dat aproape întreaga pleiadă de cărturari, care s'a format vreme de 100 de ani aici la hotarele neamului. La Academia de Drepturi din Oradea, proprietatea statului catolic, își urmau studiile și studenții români mai răsăriți, cari se pregăteau pentru carierele juridice. Nici aceștia n'au dispărut fără să lase câteva urme modeste de conștiință și de limbă românească. Pe la anii 1853—54 își aveau organizată așa numita „Societate de Leptură“, unde țineau întruniri, discutau chestiuni literare și aranjau serate artistice. Este cea dintâi societate de tineri universitari români. Din acest avânt tinerească s'a născut și publicația, care a primit în botez sugestivul nume de „Zorile Bihorului“.

Nu peste mult a urmat „Familia“, revista de literatură a entuziasmului cărturar bihorean Iosif Vulcan, una din cele mai folosite și mai răspândite publicații literare din Ardeal, care a apărut la Oradea-Mare timp de 43 de ani (dela 1865—1907).

* * *

Au urmat însă vremuri de urgie. Peste plăpândeale mlădițe cul-

turale răsărite din pământul strămoșesc s'a așternut o brumă rece. Așezată și uitată aici, la marginea extremă a granițelor neamului, populația românească din preajma pustiilor ungurești a stat în bătaia tuturor vânturilor. Opera de violență desnaționalizare, pornită cu te=meritate dinspre Tisa, și-a făcut cuib cald în valea Crișurilor și a Someșului. Și în vreme ce satele românești tânjau în sărăcie și în=tunic, subjugate complect clerului catolic și gentrilor maghiari stă=pâni pe intinsele moșii, în sufletul prizărit al cărturarului bihorean se strecura în chip metodic și permanent otrava unei culturi străine. De aici fenomenul straniu și dureros, că în multe case românești limba de conversație era la oraș cea ungurească, o preferință de care unii până în ziua de astăzi nu s'au putut debarasa.

În timpul din urmă liceul românesc din Beiuș rămăsese doar un biet opaiț pe lângă uriașele reflectoare culturale dela Oradea și celelalte orașe puternice de graniță, care clocoțind de graiuri străine, răspândiu peste întregul ținut raze orbitoare de spirit și cultură bu=dapestană. Ori cât de pronunțat ar fi fost însă procesul de alterare sau înstrăinare sufletească al intelectualilor români dela orașe, el n'a avansat niciodată până la o complectă atrofiere a conștiinței națio=nale. Ideia de unitate națională, gândul unirii neamului l-am găsit viu chiar și la oameni, cari abea știau să se exprime românește. Dovadă strălucită ne servesc luptele de rezistență față de opresorii de ieri, lupte susținute cu o eroică îndârjire chiar de români bihoreni și sătmăreni, care purtau nume ungurești și pentru cari „Ujság“=ul era pâinea de fiecare zi.

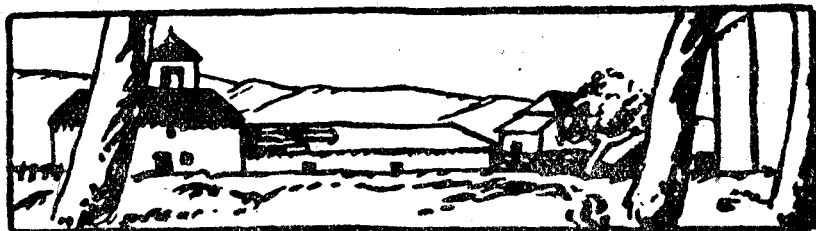
În situația aceasta ne=a găsit unirea neamului.

* * *

În noua atmosferă de libertate, inaugurată prin actul istoric al desrobirii, pentru românii înstreinași dela graniță s'au deschis deo=dată toate porțile culturii naționale. La soarele care răsare de către București, poizghița streină a prins a se topi, umbrele trecutului au început a dispărea. Școlile și asociațiile culturale de tot felul, ziarele și revistele, dar mai ales mulțimea de școli dela sate și orașe, con=stituie atelierele în care se țese pâna cea nouă și veritabilă a su=fletului românesc.

Regenerat și întărit în conștiință și în cultură națională, — deși neglijat sub alte aspecte — sufletul neamului din Biharia, credem că este astăzi o adevărată sentinelă de graniță. Adevăratul zid de apărare a hotarelor țării față de toți acei, cari — turburați de strigoi zidurilor de demult — nu vor să ni=le recunoască.

G.H. TULBURE

Banatul la Conferința de pace

Am ajuns la capitolul cel mai greu al lucrării noastre, pentru că suntem puși în situația de a scrie istorie contemporană, — pentru contemporani. Momentul ce urmează a fi descris este prea apropiat, rana noastră sufletească prea adâncă, iar oamenii noștri politici, cari au colaborat, într'un fel sau altul, la fixarea granițelor țării, sunt încă în viață, astfel încât, dacă am intra în toate amănunțele dramei Banatului, cu toată obiectivitatea ce ne-am impus, n'am putea evita greșeli și înstrăinări de simpatii. Această împrejurare pe deoparte, de alta scopul lucrării de față fiind să adune toată suflarea românească într'o singură tabără pe chestiunea Banatului, nu să rupă rândurile, ne face să expunem faptele exclusiv în cadrul relatărilor oficiale, lăsând generațiunilor viitoare sarcina și durerea de a releva și discuta eventualele omisiuni, greșeli, sau vinovății.

Ion I. C. Brătianu, primul delegat al României la Conferința de pace, într'o scrisoare din 9 Februarie 1919, adresată lui Mihail Ferekide, președinte ad interim al Consiliului de miniștri, descrie inaugurarea tratatelor cu privire la Banat în modul următor*):

...„În prima ședință dela 20 Ianuarie, fiind prezenți și delegații sârbi, am expus situațiunea României în războiu și chestiunea Banatului. Precum vedeți, am stat dar pe tărâmul tratatului, dar tot ce am putut obține a fost să nu mi se nege existența lui din partea celor trei aliați ai noștri.

„După expunerea mea, sârbii au declarat că ei nu recunosc tratatul, deoarece a fost secret, au revendicat vestul Banatului împreună cu orașul Timișoara pe temeiul etnic, deși au recunoscut singuri că chiar în această parte nu sârbii, ci germanii sunt în majoritate, dar au prefins că germanii fiind învinși, nu mai trebuie socotiți.

*) Ion Rusu-Abrudeanu: România și Războiul mondial, București, 1921, p. 338—9, 323—47.

„Un alt motiv ar fi faptul, că mai mulți sârbi de seamă, între cari și mareșalul Putnik s'ar fi născut aci.

„Un al treilea cuvânt l-au scos din voivodatul sârb, care a fost creiat, fără a funcționa, între anii 1849—1860. Au mai invocat, că armata sârbă, victorioasă, l-a ocupat, că e grânarul Serbiei, și că constituie o zonă de apărare a Belgradului.

„Am replicat că tratatul fusese discutat cu Rusia tocmai fiindcă reprezenta mai direct interesele sârbe, că dacă el a fost secret conșcințele lui însă au fost cunoscute, și că nimeni nu poate nega că una din ele a fost posibilitatea menșinerii frontului dela Salonic și deci tot ce s'a dezvoltat pe dânsul.

„Voivodatul, inexistent de fapt, nu împiedecă ca în curs de o mie de ani Banatul să fi constituit o unitate politică și geografică. Am arătat că Serbia nouă are regiuni agricole bogate dincolo de Tisa și în Macedonia și am declarat că pentru apărarea Belgradului, vom da toate garanțiile necesare.

„Am conchis cerând ca trupele sârbe să fie evacuate din Banat, cece a scos din fire pe Vesnici, care a declarat, că de ce cele românești nu au putut intra? La aceasta nici n'am răspuns, m'am mulțumit să atrag atențiunea unora din reprezentanți asupra violenței și necuviinței care nu permit înțelegeri directe între noi și sârbi, precum unii ne sfătuiau.

„Deatunci ni s'a vorbit de diferite transacțiuni posibile. Am răspuns celor cari mă întrebau dacă nu s'ar putea găsi o linie de frontieră în interiorul Banatului, că din momentul ce ea trece Dunărea primejdia este nu că nu s'ar găsi o linie, ci că s'ar găsi zece, adică arbitrarul, și deci o frontieră în felul celei pe care o avem în Dobrogea“ . . .

Cât privește restul tratativelor, Ion I. C. Brătianu scrie mai departe :

„În memoriile pe care le-am prezentat la Conferința păcii, guvernul român s'a stăruit să arate, cu toate probele și claritatea necesară, motivele de ordin geografic, etnic, economic și politic, pentru cari Banatul nu trebuie să fie împărțit și trebuie să fie reven-dicat în întregime de români, întrucât aparține teritoriului pe care s'a format și s'a dezvoltat în nordul Dunării, poporul român din punct de vedere etnografic și istoric.

„De cât știm, nici unul din argumente n'a fost respins prin contraargumente prezentate de guvernul sârb la Conferința de pace în memoriile oficiale și scrierile speciale, prin care acest guvern a cerut împărșirea Banatului între România și Serbia.

„Cu toate acestea, dacă trebuie să luăm în seamă informațiunile noastre, ideia unei împărșiri este pe cale de a fi primită și aceasta nu din motive geografice sau etnice, nici din necesități economice sau politice, dar pentru motive de ordin sentimental sau strategic.

„Se pretinde că :

1. Sârbi nu ar putea să renunțe la conașionalii lor din Banat, fiindcă aceștia reprezintă partea cea mai de seamă a poporului sârb.

2. O renunțare forțată de acest fel ar aduce după sine cu siguranță vii mișcări iredentiste și prin urmare conflicte între români și sârbi.

3. Ceva mai mult, părăsirea Banatului de către sârbi ar însemna înăbușirea lor etnică față de expansiunea elementului românesc, a cărui dezvoltare numerică este în mod normal mult mai mare decât a elementului sârb.

4. Extensiunea dominațiunii române până la Dunăre și la Tisa, ar fi o amenințare permanentă pentru Regatul sârb, căci valea Moravei ar rămâne de aci înainte deschisă unor năvăliri posibile.

5. În fine, în cazul în care Regatul român și-ar întinde stăpânirea asupra întregului Banat, capitala Serbiei ar trebui schimbată și poporul sârb ar vedea în acest lucru o umilire națională.

„În memoriile pe care le-a prezentat guvernul român a avut ocazia să analizeze direct sau indirect valoarea acestor argumente. Cu toate acestea, deoarece aceste argumente formează astăzi, împotriva celor ce s'ar putea crede, baza însăși a soluțiunii problemei Banatului, guvernul român ține să atragă atenția că:

1. Românii, ca și sârbii, nu pot renunța la cei 400,000 co-naționali, cari în caz de împărțire a Banatului ar rămâne în partea occidentală a acestei țări și în vechiul Regat sârb, sub dominațiunea sârbă.

2. Pentru români, ca și pentru sârbi, o renunțare forțată de acest fel ar aduce după sine puternice mișcări iredentiste și prin urmare conflicte între sârbi și români.

3. Ca și sârbii, românii sunt îndreptățiți să socotească părăsirea conaționalilor din Serbia echivalând cu nimicirea lor ca națiune, dată fiind intoleranța guvernului dela Belgrad față de românii din Serbia și chiar față de cei din Banat, dela ocuparea acestei provincii de armata sârbă.

4. Dacă sârbii se tem de atacul neașteptat al unei puteri streine, împotriva văii Moravei prin Banat, cea mai bună protecție pentru Serbia ar fi o Românie solid stabilită în Banat; și dacă acest sentiment de teamă ar privi pe români și nu alte popoare streine, guvernul român crede că poate atrage atenția asupra faptului că nimic în atitudinea sa prezentă sau trecută față de sârbi nu poate să îndreptățească o asemenea teamă.

Dealtfel, garanții mai precise încă pentru Serbia ar putea să fie obținute, punând sub controlul Societății Națiunilor o seamă de măsuri militare, pe care guvernul român s'ar obliga să le respecte, menite să asigure în regiunea din sud-vestul Banatului, protecțiunea văii Moravei.

5. În fine, dacă schimbarea capitalei sârbești ar fi necesară, trebuie recunoscut, că principala cauză n'ar trebui căutată în extinderea dominațiunii românești până la confluența Tisei cu Dunărea, ci în necesități interne ale noului stat sârbo-croato-sloven.“

„Este dar sigur, că echilibrul politic pe Dunăre între români și sârbi nu poate fi obținut decât prin jertfele din ambele părți. După

cum românii au renunțat odinioară și sunt gata să renunțe și pe viitor la 300.000 conaționali din nord-vestul Serbiei, tot astfel sârbii vor trebui să renunțe la cei 220.000 conaționali din Banat (cifra de 220.000 fiind cea mai ridicată pe care ar putea să spera că o vor obține cu linia de demarcațiune cea mai favorabilă pentru cauza lor). „Primirea Dunării ca linie de graniță între România și Serbia, ar stabili o situație de echilibru politic, care ar garanta, prin recunoașterea și respectul autonomiilor naționale ale minorităților din partea celor două guverne, existența etnică și națională a minorităților sârbe și românești și prin urmare, raporturile de bună vecinătate între români și sârbi pe viitor.

„Acesta este punctul de vedere pe care guvernul român l-a susținut și-l susține în chestiunea Banatului. Numai menținerea integrității Banatului în întreg statul român viitor poate asigura din punct de vedere politic triumful păcii între sârbi și români.

„Guvernul român nu cunoaște în mod precis și direct felul în care comisiunea granițelor a rezolvat chestia Banatului prin împărțirea provinciei între români și sârbi.

„Se pare însă, că linia de despărțire admisă ar trece la răsărit de Biserica=albă, Vârșet, Chichinda, lăsând sârbilor cele trei districte din sudul comitatului Timiș (Biserica=albă, Cuvin și Vârșet) și districtele din comitetul Torontalului (în afară de districtele Csene, Nagy-szentmiklós, Perjámos și Török-Kanizsa).

„Această linie de despărțire este absolut arbitrară, cum ar fi orice altă linie analoagă. Justificarea ei din punct de vedere geografic, etnic, economic, este imposibilă:

1. Din punct de vedere geografic, fiindcă pe aproape întreaga sa întindere, această graniță se găsește pe o câmpie fără niciun accident fizic: astfel că, nu are nici justificarea elementară pe care sașanții sârbi încercaseră să o găsească, făcând deosebire între Banatul de șes și Banatul muntos.

2. Din punct de vedere etnic fiindcă:

a) Pentru a da Serbiei 224.000 sârbi, această graniță introduce în stat 386.000 de nesârbi și anume: 156.000 germani, 98.000 români, 96.000 maghiari, 6000 evrei și 30.000 diferite naționalități (între cari 16.000 slovaci și 3500 croați).

b) Ea dă Serbiei două orașe cu majorități germane: Vârșet (49·5% germani față de 31·4% sârbi) și Biserica=albă (52·6% germani față de 17·3% sârbi).

c) Ea desprinde din masa etnică românească două județe legate direct cu această masă și având o majoritate românească: Vârșet 59·1% români față de 14·9% și Alibunar: 51·3% români față de 40·3% sârbi, precum și alte două districte cu majoritate germană, dar în care elementul românesc este superior celui sârb și în legătură directă cu masa etnică românească: Jimbolia 54·4% germani, 9·9% români și 7·8% sârbi și Banloc 30·4% germani, 24% români și 16·3% sârbi.

„Se cuvine să nu uităm că, germanii (șvabii din Banat) cari doresc să rămână sub o singură domnie politică, au declarat în mod oficial că, în orice chip ar voi mai bine să fie uniți cu România decât cu Serbia.

3. Din punct de vedere economic fiindcă:

a) Această graniță distruge solidaritatea economică, esențială și absolut necesară în Banat, între câmp și munte, spre marea pagușă și nemulțumire a aproape tuturor locuitorilor țării“.

„Din acest punct de vedere este sigur, că un plebiscit făcut nu numai în întregimea Banatului, cum o cere guvernul român, dar chiar numai în regiunea sud-vestică a țării, după cum au declarat sârbii că primesc, va respinge cu majoritate eventuala hotărâre a Conferinței de pace, relativ la împărțirea Banatului.

b) Ea înlătură liberul acces la Tisa și Dunăre prin valea Mureșului, ceea ce este o necesitate economică vitală nu numai pentru Banat, ci și pentru Transilvania.

c) Ea taie linia ferată dela Timișoara la Baziaș, cea mai importantă din Banat, singura care face legătura între valea Mureșului și valea Dunării.

d) Ea desparte marile centre miniere și industriale dela Steierdorf—Anina și Reșița, tăind legătura lor prin drum de fier cu linia Timișoara—Baziaș și Dunăre.

e) Ea taie canalul Bega, cel mai de seamă din această regiune, făcându-l astfel nefolositor atât românilor cât și sârbilor.

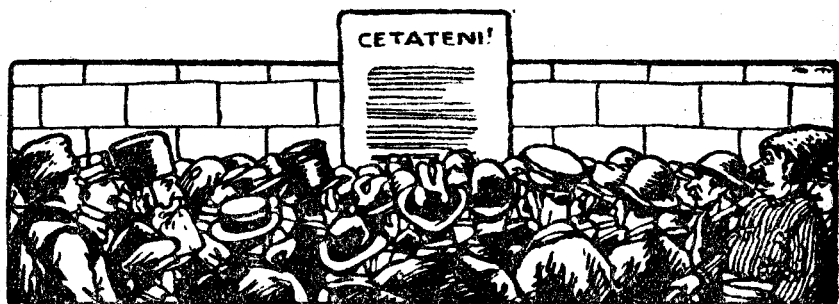
4. Din punct de vedere politic, fiindcă această graniță pune 400.000 de români sub domnia sârbească, cece ar avea drept rezultat consecințele indicate mai sus“.

„Am socotit că trebuia să atragem, pentru ultima oară, atenția Conferinței de pace asupra urmărilor nenorocite pe care le-ar avea împărțirea Banatului între cele două state, ori cum ar fi concepută și executată.

„Orice împărțire ar aduce cel mai mare prejudiciu vieții economice a țării, ar produce nemulțumirea popoarelor care locuiesc acolo și ar compromite legăturile de bună vecinătate, care până aci se menținuseră fără întrerupere, între sârbi și români“.

Toate aceste argumente n'au impresionat însă pe membrii unui areopag condus de idei preconcepute și prea înduioșat de episodul sârbesc din marea dramă a războiului. Frontiera definitivă dintre noi și sârbi a rămas aceea fixată de comisiunea granițelor, fără colaborarea noastră și a fost consfințită ca atare de tratatul dela Sèvres, semnat la 10 August 1920 și căreia, protocolul dela Belgrad din 24 Noembrie 1923, ratificat de Camera deputaților la 18 Decembrie 1923, nu-i mai aduce decât modificări cu totul neînsemnate.

P. NEMOIANU

Cronica politiceii interne

Preocuparea permanentă

Continuăm să fim alarmiști în ceea ce privește situația din Basarabia. După cum veți avea prilejul să constatați, suntem în bună tovărășie.

Gazetele guvernamentale, care nu vor nimic să vadă, nimic să audă, nimic să afle, au adoptat dela început sistemul comod și imbecil al tăgădei. De aceea, și-au permis să ironizeze cu un surâs de superioară îngăduință îngrijorările dlui Raymond Poincaré, muștrându-l pentru ușurința cu care a dat crezământ unor știri tendențioase. Eroarea fostului președinte al Republicii s'ar fi săvârșit, chipurile, din pricina distanței care separă capitala Franței de Tighina dlui Moise Zipsein. Noi știm, însă, că adescori măsurătoarea spațiului nu-i decât relativă, și, tocmai din pricina depărtării, oamenii bine informați din Paris cunosc mai bine ceea ce se petrece în Basarabia decât cititorii dela București ai *Adevărului* și ai *Luptei*.

Acia sunt alarmiștii de dincolo de graniță. Să admitem acum că d. Albert Honigman (Fagure) și d. Kalman Blumenfeld (Scrutator), informatorii chibzuiți ai opiniei publice, basarabeni get-beget, puțin rude cu d. Moise Zipsein din Tighina, au asupra dlui Raymond Poincaré, — și a altora ca dânsul, — oarecari avantaje din punct de vedere geografic. Să presupunem, că distinșii confrăți fiind mai aproape de Chișinău decât fostul președinte al Franței (ceeace noi nu recunoaștem) cunosc mai bine ce se petrece acolo. Iată, însă, că sosesc mărturii chiar dela fața locului. Zilnic debarcă la București grupuri de basarabeni înfricoșați de ceea ce simt că se pregătește, își plimbă teama de ziua de mâine pela toate porțile, imploră ajutorul paznicilor supremi ai ordinii și-și mărturisesc hotărârea lor de a vinde tot ce au și de a se refugia în interiorul țării. Acești prevestitori de furtună au fost categorisiți și ei printre alarmiști. Dar, n'ar trebui să

uităm, ei au mai văzut odată cum se face o revoluție, semnele premergătoare prăbușirii unei așezări politice le sunt familiare, ca simptomele unei boli de care au suferit, și de care au scăpat cu prin minune.

Să convenim, cu toate acestea, că spaima lor ar fi exagerată. Tocmai din pricina evenimentelor tragice la care au asistat, acești burghezi timorați — cum îi consideră curajosul d. Iuliu Maniu, — au rămas cu frica în oase și au ajuns să se sperie și de umbra lor. Ce să spunem, însă, de audiența la Regență a delegației de fruntași intelectuali de peste Prut, cari, în numele foștilor membri ai Sfatului Țării, unde ei au proclamat unirea Basarabiei, au venit să denunțe primejdia și să ceară măsuri de apărare? Și acești buni români, cei dinfăi cari au înțeles chemarea unității naționale, să fie, oare, niște irresponsabili alarmiști? Dar ei s'au înfățișat cu dovezi și documente, au adus date convingătoare despre înmulțirea organizațiilor celulare comuniste, au pus pe masă zierele de propagandă ale revoluției sociale, au înșirat toate întrunirile și manifestațiile unde s'a strigat „Trăiască Rusia Sovietică!“ Au făcut un tablou amănunțit al stărilor de-acasă, fără frazeologie bombastică, fără polemică politică, fără dedesubturi tendențioase. Regența a ascultat, vremea a trecut, concluzia — nu se zărește încă.

Poate, că nici de data aceasta, și nici în acest loc, alarma nu găsește ecou. Nici d. Raymond Poincaré, fiindcă-i departe; nici populația Basarabiei, care se află sub stăpânirea fricei; nici fostul Sfat al Țării, care judecă pățimăș; nici noi, firește, cari suntem adversarii guvernului; nici unii și nici ceilalți nu vor fi crezuți. Dl. Moise Zipstein dela Tighina a trimis, prin C. Stere, asigurări liniștitoare. D-nii Albert Honigman și Kalman Blumenfeld au luat asupra lor sarcina de a potoli pe cetățeni. Dezertorul Dumitru Moldovan, guvernatorul dela Chișinău, veghiază asupra Basarabiei.

Înalții deținători ai prerogativelor Coroanei pot să doarmă liniștiți...

O înfrângere națională

Alegerile comunale în orașele din Ardeal, cași în celelalte provincii de curând alipite României-vechi, au scos la iveală toate scăderile unei reforme administrative, la alcătuirea căreia n'a prezidat nicio secundă grija pentru interesul consolidării naționale.

Partidul național-țărănesc, abandonând dintru început drepturile noastre de națiune dominantă de dragul voturilor minoritare — cum a subordonat totdeauna ideia românească aranjamentelor electorale — s'a închinat înaintea stărilor moștenite pe urma prigonirilor din trecut, nu s'a sfiit să consacre prin politica lui inferioritatea numerică a elementului bășinaș în cetățile de ieri ale desnaționalizării, și ne-a oferit cu mâinile legate atotputerniciei evreo-maghiare. Toate cartelurile încheiate de guvernul actual cu minoritățile au pecelluit această stranie concepție a unor aventurieri ai volului universal, pe cari nu-i preocupă decât beneficiile imediate ale demagogiei rurale.

O încercare de apărare s'a înghebat în câteva centre mai însemnate prin constituirea unui front unic românesc, a cărui luptă, însă, în împrejurările date, a fost nespus de grea, fiindcă grupările minoritare au mers mână cu mână, solidare între ele, bucurându-se direct de sprijinul autorităților, în vreme ce listele românești au fost combătute cu ultima vehemență de oamenii regimului național-tărănist, prelinși români și ei. Scenele sălbatice din Cluj, unde jandarmii au fugărit cu arma în mână și au bătut până la sânge pe tinerii cari manifestau în favoarea biruinței românești în alegerile comunale, au rămas viu întipărite în mintea noastră.

Comentariile acestor brutalități nu vor lipsi. Atitudinea partidului dela putere, care de bună voie a cedat minorităților conducerea efectivă a orașelor din Ardeal va fi, desigur, judecată așa cum se cuvine. N'ar trebui să uităm, însă, obârșia adevărată a înfrângerii naționale suferite. Intreaga răspundere o poartă autorii reformei administrative, căci aceștia au renunțat din capul locului la toate garanțiile cari ocroteau până acum interesul consolidării elementului românesc în așezările urbane din provinciile alipite.

Impotriva acestei legi dezastruoase am luptat cu hotărâre și nu vom desarma până n'o vom vedea înlăturată.

Zurbagii

Am admirat nerușinarea cu care ziarul *Patria* s'a ridicat să infiereze demonstrațiile fineretului universitar din Cluj în ajunul alegerilor comunale. Oficiosul național-tărănist, după ce s'a bucurat sincer, că li s'au zdrobit puțin oasele cutezătorilor manifestanți ai ideii românești, le mai aruncă, pe deasupra, epitetul disprețuitor de: zurbagii. Patronii cetelor de voinici cu bâta s'au declarat, pe neașteptate, împotriva amestecului studențimei în politică.

Ciudată transformare! Dacă ne aducem bine aminte, aceiași oameni politici, cari au scos acum armata pe străzi să șarjeze împotriva studenților, au întemeiat acum câțiva ani așa numita organizație a „chemăretului” național-tărănist, luându-și nepoșii de pe băncile școlii, înscriindu-i în partid, punându-le câte-un ciomag în mână și trimițându-i să dea asalt la urne. Cine a cerut fineretului universitar să facă politică? Și încă ce politică!

Acum, firește, s'a întors foaia. „Chemăriștii”, agenții electorali ai unui partid întemeiat pe demagogie, se împușinează din zi în zi în rândurile studențimei. Acolo, unde d. Iuliu Maniu nădăjduia, mulțumită calităților sale intelectuale, să creieze o pepinieră de viitorii partizani, crește un val de indignare împotriva politicei sale de abandonare a intereselor naționale.

Studenții, adică, au voie să facă demonstrații câtă vreme sunt membrii cu condicuță în partidul dlui Iuliu Maniu. De îndată ce manifestează pentru ideia românească, — să se scoată mitralierele... Sunt niște periculoși zurbagii!

ALEXANDRU HODOȘ

Cronica politicei externe

Armata Sovietelor

În *Le Temps* găsim câteva indicații prețioase asupra organizării armatei Sovietelor, culese din cea mai autentică sursă de d. lt.-colonel Reboul, un reputat și conștiincios critic militar. Fiindcă ne îngăduim să credem, că această chestiune ne privește, oarecum, deaproape, vom înregistra aici esențialul datelor publicate de marele ziar parizian.

Organizarea armatei rusești rezultă din legea asupra serviciului militar din 18 Septembrie 1925, complectată la 18 August 1928. Toți cetățenii Republicii sunt datori să servească în armată dela 19 ani la 40 ani. După vârsta lor, ei se găsesc în trei situații militare distincte. Urmează, la început, cursurile pregătitoare, intră apoi în armata activă, pentru a trece, în sfârșit, în rezervă. Serviciul militar activ durează 5 ani: dela 22 la 27 ani. Efectivele permanente ale armatei sunt de 700 mii oameni. În anumite perioade de timp, cu deosebire vara, când se fac concentrările unităților teritoriale, numărul lor se ridică până la 1 milion jumătate oameni.

Unitățile active înglobează 28 divizii de infanterie, 7 de cavalerie și 7 brigăzi de cavalerie autonomă.

Unitățile teritoriale se compun din 42 divizii de infanterie și 4 de cavalerie.

Divizia de infanterie cuprinde 3 regimente de infanterie, 1 regiment de artilerie, 1 escadron divizionar, 1 companie de geniu și 1 companie de transmisiune. Fiecare regiment de artilerie se compune din 2 baterii de 76 m. m. și 3 baterii de 122 m. m. Diviziile de infanterie teritorială au aceeași alcătuire, dar efectivul permanent nu numără decât 2000 oameni. Restul până la 18.000 sunt rezerviști.

Toate aceste unități, divizii de infanterie activă și divizii teritoriale, sunt împărțite pe corpuri de armată. Corpurile de armată sunt grupate în circumscripții militare mai mari, numite *okrouguri*. Numai

okrougul din Ukraina are la dispoziția sa 17 divizii de infanterie și 8 divizii de cavalerie, aproximativ 300 mii oameni.

Rusia a făcut în ultimul timp mari sforțări pentru organizarea aviației sale. Pentru a nu depinde de străinătate și-a creat uzine proprii, care-i permit să-și fabrice singură materialul de care are nevoie. În afară de aceste uzine ale statului, există o instituție particulară: „Osoavikhim“, care se ocupă cu pregătirea războiului aerian și în special al războiului cu gaze otrăvitoare.

În afară de aceste forțe militare, trebuie să facem un loc special poliției bolșevice, așa numita O. G. P. O. U., care are organizația unei adevărate armate. Ea numără 100.000 oameni și cuprinde regimente de infanterie și cavalerie, repartizate în toate centrele și dealungul frontierei.

Sovietele fac mari sacrificii bănești pentru pregătirile lor militare. Cheltuielile prevăzute oficial pentru diferitele nevoi ale armatei se ridică la 12% din bugetul total al Rusiei, adică peste 80 miliarde lei anual. Multe sume destinate aceluiaș scop sunt trecute la alte capitole. Așa, de pildă, întreținerea O. G. P. O. U.-ului, serviciului sanitar, subvențiile societății pentru pregătirea militară, figurează separat. Se poate spune fără exagerare, conchide d.lt. colonel Reboul, că Rusia cheltuiește pentru armată 20% din bugetul său total, adică 136 miliarde anual.

Preocuparea principală a Sovietelor se îndreaptă în momentul de față spre ameliorarea cadrelor. 5000—6000 ofițeri subalterni ies în fiecare an din școalele militare. Ofițerii superiori se formează în alte douăsprezece școale. Șase academii militare pregătesc personalul destinat să ocupe posturi importante. Cadrele de rezervă sunt pe cale de reorganizare. Valoarea tehnică a ofițerilor e încă mediocră din lipsă de instrucție. Sovietele și-au dat seama de aceasta și au înmulțit perioadele de instrucție în câmpurile de concentrare, dela 15 Mai la finele lui Septembrie.

Armata Sovietelor prezintă, deci, încă multe puncte de slăbiciune. Cadrele sunt puțin suficiente pentru efectivul enorm al trupelor, materialul de război e în curs de fabricație, unitățile n'au asigurat o forță combativă apreciabilă. Dar, ceace nu se poate tăgădui este tendința guvernului din Moscova de a desăvârși această pregătire militară, este sforțarea ce se face pentru organizarea războiului aerian și chimic, este spiritul agresiv care domnește în rândurile conducătorilor de astăzi ai Rusiei.

Ca încheiere se poate spune, că armata Sovietelor n'a ajuns atât de puternică ca aceea a Rusiei dela 1914, dar imperialismul bolșevic se grăbește să-și făurească armele agresiunii sale de mâine.

Un partid nou în Engiltera

Partidul liberal și cel conservator erau până deunăzi singurele partide de guvernământ din Engiltera. Există și un al treilea partid, acela al laburiștilor, care n'a devenit însă partid de guvernământ

decât dupăce, prin colaborarea la guvern în timpul războiului și prin favoarea relativă a corpului electoral la sfârșitul războiului, își primi consacrarea.

Acestor trei partide se adaugă astăzi un altul, abia în formație, cu velleitatea însă de a deveni, în scurtă vreme, al patrulea partid de guvernământ. Numele noului partid, înființat de lordul Beaverbrook, proprietarul ziarelor „Daily Express“, „Sunday Express“ și „Evening Standard“, este „United Empire Party“ și are drept program *constituirea întregului imperiu britanic într'o singură entitate politică, apărată în afară de taxe vamale, adică comerț liber în interiorul imperiului și taxe apărătoare împotriva tuturor celorlalte state.*

Lordul Beaverbrook pretinde că imperiul britanic se găsește astăzi în situație de a se putea mărgini la propriile resurse cu alimente și materii prime, astfel că apărarea produselor coloniilor pe piața engleză n'ar putea să periclitaze aprovizionarea Metropolei sau să ridice prețurile. În schimbul acestui avantaj ce s'ar face coloniilor, acestea să fie obligate să apere produsele industriei engleze împotriva concurenței străine.

Intemeietorul partidului, lordul Beaverbrook, se bucură de o mare popularitate, spre deosebire de lordul Rothermere, a cărei influență asupra opiniei publice este minimă, cu toate că trustul său de ziare este mai puternic.

Fără a fi jurnalist, a transformat complet ziarul său „Daily Express“, ridicându-l la rangul unui organ de mâna întâi, sporindu-i tirajul la aproape două milioane de exemplare. A ajuns la acest rezultat grație faptului că, în chestiunile de politică internă și externă, a știut să păstreze o notă originală și o atitudine cu totul independentă și imparțială.

Noul partid, înființat, se pare, pentru a concura partidul conservator, va propune candidași în viitoarele alegeri parțiale cât și generale. În special, în Anglia de sud, unde partidul laburist n'a reușit însă să zdruncine influența partidului conservator, lordul Beaverbrook are unele șanse, programul său fiind, înafară de punctul de care am vorbit mai sus, identic cu acela al partidului condus de dl Baldwin.

Se va putea astfel, ca noul partid să câștige câteva mandate, în detrimentul partidului conservator, ceea ce de altfel nu va zdruncina situația și prestigiul acestuia. Va trebui să treacă însă multă vreme, până când ideia lordului Beaverbrook, făcându-și loc în mulțime, partidul său ar putea să devie un factor important în politica engleză, în care schimbările se fac încet și anevoie. Totuș, ideia fiind fericită și autorul ei simpatic, se poate prevedea noului partid oarecare succes.

V. P. R.

GAZETA RIMATĂ

Mâinile

Di I. G. Duca a publicat în revista „Generația Unirii“ un articol de chiromancie intitulat : „Mâinile“.

*Destule mâini îmi fușe dat
Să văd în viața mea, și mie.
Regret că nu m'am ocupat
Temeinic, de chiromancie.
O mână știu, cu gest rotund,
Pe-atuncea guvernamentală,
Umbla prin urne fără fund, —
Era o mână liberală!
Puterea însă-i ca un fum
In vântul orb al întâmplării:
O altă mână trece-acum,
Flămândă, prin avutul țării!*

Priviri dușmane se aprind
Ca un tăiș cumplit de sabie,
Și mâini impure se întind
Spre scumpa noastră Basarabie...
Un vânător cu aspru gând
Păzește granița râvnită,
O armă zdravănă strângând
In mâna lui bătătorită.
Miroase'n aer a prăpăd,
Și e pericol la hotare,
Mai liniștit aș fi să văd
La cârma țării-o mână tare.

Să strângem mâini plăcute, moi,
In vreme rodnică, de pace,
Dar când amenință război
In pumn, o mână se preface!
Feriți pământul românesc
Și curățați din grâu neghina,
Lăsați-mă să-l cumintesc
De Zipstein ăla, din Tighina,
O mică lecție să-i dau,
Cu gesturi sigure și calme,
Să mă cunoască — au! au! au! —
Nu după mâini, ci după palme...

SIMION PUMNUL

— Moldovan de baștină —

ÎNSEMNĂRI

Amintirea unui mare român. — În mijlocul eclipsei de simfirie românească, ale cărei umbre îngrijitoare se proiectează astăzi la conducerea țării, închinarea adusă amintirii unui mare român nu însemnează numai un act de datorită pietate, ci mai ales un avertisment cu profund înțeles pentru cei cari își îngăduie o vinovată abatere dela îndatoririle față de țara lor. De aceea, nimerita inițiativă a ziarului *Curentul* pentru ridicarea unui monument lui Nicolae Filipescu apare, totodată, o închinare înaintea unei figuri din trecut și o muștrare pentru epigonii prezentului.

Cu firea sa deschisă și cinstită în toate gândurile, aprins la mânie dar loial în orice acțiune întreprinsă, Nicolae Filipescu era o minunată chintesență a însușirilor românești. Coborâtor dintr'o veche familie boerească, simfământul lui patriotic izvoră din adâncurile unei înrădăcinate tradiții. Înțelegător al poruncilor vremii, el a simțit chemarea clipei hotărâtoare, i-a pătruns înțelesul și s'a avântat spre fapta cu toată înviersunarea temperamentului lui de luptător pasionat. Dintre toate patimile cari au cercetat inima lui omenească, aceea a iubirii de neam a fost și cea mai puternică, și cea mai necruțătoare, și cea mai de preț.

În ziua când flacărele războiului au ajuns aproape de hotarele României dela 1914, Nicolae Filipescu a avut, cu instinctul său sigur de român desăvârșit, viziunea lurburătoare a unității naționale înfăptuite, a îmbrățișat cu frenezic misiunea sa de tribun al idealului milenar, și a pornit dealungul țării să răscolească sufletele, să trezească încrederea și să pregătească drumul morții și al biruinții spre Ardeal. Cuvântul său scurt și greu nu înseala floricele retorice. Suna plin și hotărât, ca o poruncă de atac. Prin glasul de trăznet al patriotului se rostea, sobru și lapidar, sentința destinului nostru de mâine, pe pământul apărât altădată în fața atâtor primejdii, de strămoșii săi. Credința lui venea de departe iar mințea sa sfreddelea făgăduința ispititoare a zărilor, de aceea el își mărturisea gândul său întreg, fără ocol, știind că nu vorbește pentru sine, ci pentru vecuri: — *Sire, ori vei muri ca un erou pe câmpia dela Turda, ori Te vei încorona la Alba-Iulia, altfel tare mi-e teamă, că praful se va alege și de Tine și de dinastia Ta...* Așa i se adresa Regelui Ferdinand, cu puțină vreme mai înainte ca cei dintâi grăniceri români să fi trecut, prin liniștea de mormânt a pădurilor din munte, dincolo de culmile despărțitoare ale Carpaților.

Sase ani mai târziu, regele Ferdinand se incorona la Alba-Iulia. Profeția se împlinise în partea ei cea bună. Dar lui Nicolae Filipescu nu i-a fost îngăduit să se bucure de sărbătoarea triumfală a acelei zile istorice. El a căzut prea de vreme răpus de legile morții trupești, zguduind de atâta zbucium al inimii, în zilele teribile de după Turtucaia. Soarta i-a dat răgaz să cunoască cele mai înflăcărâte nădejdi și să treacă prin cele mai grele încercări ale iubirii lui de țară, fără să-i mai acorde satisfacția apoteozei finale. Proorocii se sting înainte de a vedea chipul Mântuitorului. Ei nu fac altceva decât îl vestesc. . .

Monumentul lui Nicolae Filipescu ar trebui așezat aici, pe pământul Ardealului liberat, ca un simbol al ideii românești, una și nedespărțită, ca un omagiu turnat în bronz pentru cinstirea unui mare român, și ca o recunoaștere a drumului de unde s'a ivit gestul desrobitor. Nu cărmuitorii de astăzi vor fi, însă, aceia cari vor îndeplini vreodată acest act de închinare față de memoria inimosului boer dela București. Ei, cari au veștejit în „Reichspost“ declarația de război a României, ei, cari au intrat voluntari în armata Habsburgilor, ei, cari sunt autodeterminiști, ei, cari n'au fost de față la încoronarea dela Alba-Iulia, deși erau teferi, ei nu vor prețui niciodată nici firea aprinsă a aceluia care a fost Nicolae Filipescu, nici mistuitoarea lui iubire de țară, nici izbucnirile vulcanice ale luptelor lui pentru ideea națională.

Această pioasă îndatorire va reveni cândva acclora, cari au stat alături de el în zilele furtunoase ale așteptării, și cari i-au înțeles pilda.

O pagină rușinoasă. — Pentru a asigura supremația și atotputernicia minoritară la conducerea orașelor din Ardeal, guvernul actual — guvernul rușinci naționale, — a recurs la cele mai sălbatiche brutalități. N'avem de ce să ne mirăm, când mulțumită unei desmăfate atâțări a demagogiei regionaliste, printr'o crudă ironie a destinului,

România întregită a ajuns subț cărmuirea dlui Iuliu Maniu, fostul voluntar în armata austriacă și a dlui Alex. Vaida, românul habsburg, care chema blestemul generațiilor viitoare asupra regelui Ferdinand, desrobitorul. Toate umilirile ideii românești sunt cu puțință din partea unor asemenea oameni, cari vor purta până la sfârșitul vicții, ca niște robi însemnați cu fierul roșu al stăpânului, urmele înstrăinării lor de ieri.

Am fost de față, zilele trecute, pe străzile Clujului, la maltratarea odioasă a grupului de fineri universitari, cari în cea mai deplină liniște demonstrau pentru triumful listei românești în alegerile comunale. La porunca răgușită a putredului d. Aurel Socol, slugă în propria sa casă a șovinismului maghiar, jandarmii au fost rezeziți, cu baioneta la armă, împotriva manifestanților inofensivi, cari au fost crunt bătuiți, loviți fără cruțare, fugăriți de-alungul trotuarelor de poliști călări, ca și cum ar fi pūs la cale răsturnarea ordinii sociale sau jefuirea avutului public. Ei nu aveau, însă, altă vină, decât aceea de a simți românește. Pentru aceasta li s'au spart capetele. Pentru aceasta li s'au frânt oasele. Pentru această au stropit cu sângele lor pavajul strazilor din Cluj.

Orice scuză ar născoci voinicii național-jărâniști pentru a justifica această nemernicie inutilă nu vor putea convinge pe nimeni. S'a spus, de pildă, că studențimea avea de gând să devasteze redacția ziarului *Ellenzek*. E un ridicol proces de intenții, de vreme ce atacul poliției și al jandarmăriei s'a produs după ce grupul de manifestanți trecuse de localul susnumitului ziar, fără să schițeze măcar un gest ostil. S'a mai invocat pretextul, că un comisar a fost mai întâi lovit în invălmășală, deci provocarea ar fi pornit tot din partea sârmanelor victime, cari zac astăzi în spital cu coastele sfărâmate... Cunoașteți pătania mielului din fabulă, care, din josul apcii, turbura apa de băut a lupului!

Noi nu ne pierdem vremea cu asemenea controverse polițienești, și vom să simplificăm

faptele. Pentru ce au dat iureş jandarmii români împotriva studenţilor români? Ce apărau cei dintâi şi ce primejdii înfăţişau ceilalţi? Jandarmii români au fost scoşi în stradă pentru a asigura reuşita listei minoritare la primăria Clujului, studenţii au fost bătuţi fiindcă doreau biruinţa listei româneşti.

S'a putut întâmpla aceasta în zilele noastre, la unsprezece ani dela înfăptuirea uniunii naţionale? Am spus-o: Din păcate, toate sunt cu putinţă într'o vreme când d. Iuliu Maniu e prim-ministru, d. Alex. Vaida ministru de interne, iar d. Aurel Socol stăpân al Clujului românesc. Şi până nu s'or schimba lucrurile, tot aşa o să meargă!

Supărarea lui D. R. — Cârpeala operată de curând în sânul guvernului a avut darul să supere pe d. D. R. Ioanişescu, faimosul inventator al ambelor trei chestiuni. Indignat, că n'a fost făcut ministru şi socotindu-se din această pricină nedreptăţit, D. R. şi-a dat demisia din slujba de subsecretar de stat la interne, a solidarizat în jurul amărăciunii sale pe parlamentarii din judeţele Ilfov şi Vlaşca şi ameninţă cu serioase complicaţii unitatea partidului naţional-îărănesc.

Oricât am încerca să bagatelizăm noi asemenea întâmplări ale vieţii noastre politice, susţinând că n'au nicio repercusiune asupra treburilor publice, trebuie să recunoaştem, că toată presa României-întregite, oglindind fără îndoială preocupările cetăţenilor din ţară, s'a împărţit în două tabere pentru a discuta cu argumente *pro* şi *contra* titlurile dlui D. R. Ioanişescu de a ocupa cu jovială sa persoană un fotoliu ministerial, pe tus-trele patru picioare ale sale (Ale fotoliului? Cum doriţi.)

Zic, unii, că D. R. a adus partidului său o mare popularitate, că s'a dovedit a fi bun elector, că a combătut totdeauna pentru democraţie, şi, pe deasupra, mai avea şi promisiunea solemnă a dlui Iuliu Ma-

niu, că la prima remaniere va fi săltat la rangul de excelenţă.

Spun, alţii, că acelaş D. R. nu-i decât un demagog vulgar, că s'a făcut de răs în faţa alegătorilor, că a insultat grav în dese rânduri gramatica română, şi, pe de-asupra, mai avea şi promisiunea solemnă a dlui Iuliu Maniu, că la prima remaniere va fi săltat la rangul de excelenţă. (Un motiv foarte puternic pentru a lăsat pe dinafară.)

Noi, privitori imparţiali ai acestor certuri de familie care nu ne pasionează, nu ne dăm nici unii, nici cu alţii. Judecăm, însă, astfel. Când un om de talent ca d. Gr. Iunian se vede silit să demisioneze dela departamentul justiţiei ca să-i ia locul d. Voicu Nişescu, patronul unei tutungerii din Braşov, când industria şi comerţul ţării au ajuns să fie îndrumate, cu ceasornicul din tinereţe în mână, de autoritatea morală a proaspătului cetăţean Eduard Mirto, când trenurile umblă sub supravegherea dlui Pantelimon Halipa şi când d. Sever Dan din Moci abia a descins cu stângul dela ministerul sănătăţii publice, pentru ce D. R. Ioanişescu, să nu râvnească la portofoliu? Are dreptate D. R.! În ţara în care d. Aurel Dobrescu a ajuns guvernator al Ardealului, orice ambiţie de mărire se justifică a *limine*!

O pledoarie ciudată. — Cu cât ni se dau mai multe lămuriri guvernamentale în afacerea tranzacţiei cu d. Tischler Mor, cu atât ni se înmulţesc motivele de suspiciune. Cea mai proaspătă declaraţie a dlui Virgil Potârcă, subsecretar de stat, (aţi auzit vreodată de dumnealui?) le pune vârf la toate. Veţi înţelege şi veţi judeca.

Ştiţi la ce se reduce, în două cuvinte, târgul cu d. Tischler Mor. Statul i-a plătit suma respectabilă de 70 milioane lei pentru un domeniu despădurit, pe care experţii Casei pădurilor îl evaluaseră la 20 milioane lei. O modestă diferenţă de 50 milioane lei, care, în oricâte buzunare s'a divizat, tot reprezintă oarecare exagerare. Preţul de

70 milioane a fost fixat de o comisiune de trei arbitri, unde interesele statului au fost apărate de d. Armand Călinescu, secretar general al ministerului de agricultură. Fel de fel de învinuiri s'au adus dlui Armand Călinescu pentru felul cum s'a achitat de această sarcină. D. Virgil Potârcă îl apără, afirmând, că *secretarul general al ministerului de agricultură a fost de părere să se dea dlui Tischler Mor numai 18 milioane lei*. Și totuși vânzarea se face pentru suma de 70 milioane! Mica diferență a mai crescut cu încă 2 milioane lei...

În chip firesc ne întrebăm, cine poartă răspunderea pentru această afacere suspectă? Dintre ceilalți doi arbitri, unul a fost desemnat, conform convenției, de în-sus d. Tischler Mor. Putem să-l învinuim de părtinire, când se înfățișa ca imputernicit al uneia din părți? Al treilea, supra-arbitrul, a pronunțat, deci, cuvântul hotărâtor. El ni se recomandă în persoana dlui Ion Pop din Alba-Iulia, despre care întâia oară aflăm că ar fi un nepot de-al dlui Iuliu Maniu. Acest d. Ion Pop, nume aproape anonim, a oferit dlui Tischler Mor (și mai cui?) mica diferență de câteva zeci de milioane lei...

Toți vorbesc, toți se agită, toți dau explicații, numai d. Ion Pop, presupusul nepot dlui Iuliu Maniu, tace, tace, tace. N'are de spus nimic. E atitudinea cea mai practică.

Între Zipstein și Nemțeanu. — Ziarul *Universul* a publicat deunăzi un document foarte lămuritor, în oglinda căruia se reflectă un fragment caracteristic al siarilor din Basarabia. *Ab uno disce omnes...* E vorba despre raportul confidențial trimis guvernului de d. Nemțeanu, prefectul național-tărănist din Tighina, cu privire la activitatea preacunoscutului Moise Zipstein, senator (tot național-tărănist) și om de încredere al actualului regim în partea locului.

Iată ce spune, între multe altele, d. Nemțeanu despre propriul său tovarăș din par-

tid: — „Patronează un comitet de agitație comunistă, care acționează printre lucrătorii dela atelierele C. F. R. Tighina“. Și mai departe: — „Menționăm de asemenea că d. senator Moise Zipstein a fost bătut în tren, în iarna trecută, de către locotenentul Rezeanu din compania de jandarmi Lăpușna, care l-a surprins făcând agitație printre călătorii dela cl. II-a trenului Chișinău-Tighina, îndemnându-i să nu plătească dările și promițându-le reluarea relațiilor cu Rusia Sovietică“.

Acestea sunt elementele, pe care se sprijinește guvernul dlui Iuliu Maniu în Basarabia. Ocrotitori ai mișcării comuniste, ațâțători ai grevei împotriva fiscului și apologeti ai Rusiei Sovietice. Unul dintre ei este și acest d. senator Moise Zipstein. Și ca să aveți o icoană mai precisă a situației trebuie să adăugăm, că autorul memoriului de mai sus, d. Nemțeanu, nu numai că n'a fost ascultat, nu numai că n'a fost crezut, nu numai că n'a fost susținut, dar pentru îndrăzneala pe care a avut-o de a denunța, în calitate de prefect, pe un primejdios agitator, a fost silit să demisioneze din slujbă. Tot Zipstein mai tare! Să ne mai mirăm atunci, că tocmai la Tighina se strigă mai des: „Trăiască Rusia Sovietică“? Ne-am dat pe mâna lui Zipstein, și Zipstein știe ce face!

Reviste provinciale. — Nu numai necesitățile intelectuale ale unui centru românesc în continuă creștere; dar mai ales o laudabilă râvnă de activitate culturală creatoare, determină, din când în când, apariția binevenită a acestor reviste provinciale, care dacă au de cele mai multe ori o prea scurtă existență, răspunderea n'o poartă inițiatorii, ci publicul cititor însuși.

Am dori, ca această constatare să nu fie luată drept o prevestire rea, legată de nașterea noii publicații în Cluj: *Darul vremii*. Revista, cu grijă alcătuită, înfățișată într'o corectă haină tipografică, cu o colaborare bogată, a răsărit, după cât se pare, din atmosfera plină de gânduri fru-

moase a unui larg cenaclu literar, unde, ca la orice început de acțiune, nu domină încă o personalitate, nu există încă un program, nu patronează încă o concepție. Sunt acorduri izolate, cari așteaptă să se îmbine într-o armonie cuprinzătoare, în același ritm unitar.

În fruntea paginilor din *Darul vremii* d. I. Chinezu publică un fel de mărturisire de credință, arătând că Ardealul literar urmează încă drumul ideilor semănătoriste. Prezența d-ului I. Agârbiceanu în sumarul numărului întâi ar oferi o indicație în acest sens. Dar proza pe care o semnează d. d. V. Papilian și Ion Munteanu trădează cu totul alte influențe. Deci, suntem în fața unui mănunchi de scriitori, cari caută încă un acord cu ei înșiși. E o încercare pe care o vom urmări-o cu tot interesul, și, fiindcă, probabil, va cere vreme multă, urăm *Darului vremii* viață cât mai îndelungată.

„Africana“. — D. C. Pavel ne-a oferit din nou o premieră de operă la Cluj. Primele două reprezentații au atras lume neobișnuit de multă, aplauzele au fost calde, chiar și în scenă deschisă, ceea ce înseamnă că publicul a rămas mulțumit de spectacol. E adevărat că d. Pavel a realizat iarăși o punere în scenă răpitor de frumoasă. Dsa posedă un talent regizoral, un dar al naturii, o intuiție a picturalului, de cea mai valoroasă esență artistică. Tablourile, costumele, și grupurile ansamblului au fost admirabil puse la punct. Ca montare relevăm îndeosebi actele 3 și 5 ca deosebit de reușite. Munca depusă de d. Pavel ca regizor merită deci cea mai neprecupețită recunoaștere.

Rămâne însă de discutat dacă „Africana“ din punct de vedere muzical ne oferă tot atâtea senzații plăcute. Nu cunoaștem în această privință părerile marelui public, deci nu avem pretenția de a vorbi în numele colectivității. Ne vom mărgini să arătăm părerea câtorva distinși amatori de muzică la cari se alătură pe

deplin și părerea noastră, cari am rămas profund desamăgiți de calitatea muzicală a acestei opere. Nu vorbim de interpretare bine înțeles, ci de lucrarea muzicală în sine.

Meyerbeer este una din figurile istoriei muzicii, care la un moment dat a fost desțul de dibaciu și de bun tehnician încât să acumuleze în operele sale tot ce era pe gustul publicului acelor vremuri, creind astfel fără prea multă trudă personală opere în asentimentul general și de mare anvergură. În muzica lui găsești de toate, ca într'un mare magazin de mărfuri, dar puțină inspirație. Muzica sa e scacă, de o grandilocvență artificială, lipsită de noblețamelos-ului adevărat. Ici, colo, întâlnești în această mare incoloră de tonuri, câteva accente mai simțite, ca de pildă, aria lui Ines (act. I.) și ariile Ielicci (act. II și V). În aceste momente apare pentru scurt timp adevărata față a lui Meyerbeer duioasă și sentimentală, dar decade repede într'un dramatism fals, care pare că vrea să impresioneze cu forța.

Interpretarea acestei oboșitoare lucrări (durează cinci ore întregi cu pauze scurte) e foarte mulțumitoare. În locul întâi numim pe d. Egizio Massini, a cărui dirijare a fost magistrală și fără greș. Regretăm profund plecarea d-sale din Cluj. Atât cu ocazia aceasta cât și mai ales cu prilejul ultimului concert simfonic dirijat de dsa am avut ocazia a-i recunoaște deosebitele calități de muzicant și dirijor.

Dna Aca de Barbu a pus în rolul interpretat toată puterea voci sale expresive și cuceritoare; deasemenca s'a relevat d. Jean Atanasiu, mai ales în jocul de scenă natural și convingător; d. Marius Niculescu a avut ocazia de a-și etala iarăși frumoasele tonuri înalte; d-șoara Dobrankskaia a cântat simțit și cu multă duioșie. În roluri secundare s'au achitat conștiincioșii d. Gavrilescu, Robescu, Nicolau, Georgescu, Chirvai și dna Ducu.

Baletul condus de dra Penescu-Licu merită un cuvânt de deosebită laudă.

(Ana Voileanu-Nicoară)